

BANE NOR SF
Postboks 4350
2308 HAMAR
Att. Ingunn Biørnstad

Saksbehandler, innvalgstelefon
Martina Vestgård, tlf. 69 24 75 17

Fylkesmannen i Oslo og Viken har ferdigbehandlet søknaden fra Bane NOR SF, og gir tillatelse etter forurensningsloven til anleggsarbeid i totalentreprise for underbygning av nytt dobbeltspor – Sandbukta – Moss – Såstad. Dette gjelder med unntak for utslipp av anleggsvann fra tunneldriving til Gunnarsbybekken, jf. vedtak om avslag 01.03.2019.

Tillatelsen med tilhørende vilkår følger vedlagt.

Fylkesmannen fatter vedtak om gebyr på kr 328 100,- for behandling av saken.

Vedtak om tillatelse og gebyrfastsettelse kan påklages av berørte parter eller andre med rettslig klageinteresse innen 3 uker

Vi viser til søknad mottatt 19.09.2018 om tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven, møte 06.03.2019, supplerende informasjon 10.04.2019, tilleggssøknad 26.04.2019 om tunneldrivevann til MOVAR sitt renseanlegg og til sakens øvrige dokumenter.

Fylkesmannen behandler saken som rett forurensningsmyndighet for anleggsarbeid.

Bakgrunn og søknad

Bane NOR SF skal bygge nytt dobbeltspor for jernbane gjennom Moss og Rygge kommuner. Bane NOR planlegger og bygger på bestilling av Stortinget som har vedtatt nasjonal transportplan (NTP) 2018-2029¹. Prosjektet har godkjent områdereguleringsplan, vedtatt i Moss kommune og Rygge kommune 14.11.2016, jf. 12.12.2016.

Bane NOR SF søker om tillatelse etter forurensningsloven i forbindelse med totalentreprise for underbygning av nytt dobbeltspor Sandbukta – Moss – Såstad, SMS 2A.

Arbeidene omfatter 10,3 km dobbeltsporet jernbane med en 2,7 km lang tunnel under Moss by, nytt stasjonsområde ved Moss havn og en 2,3 km lang tunnel Kleberget – Carlberg. Larkollveien i Rygge vil bli lagt i kulvert under nytt dobbeltspor. Arbeidene omfatter også beredskapstunneler, beredskapsvei fra Verket på gammel jernbanetrasé og tilbakeføring av anleggsvei i Mosseskogen til turvei. I tillegg inngår fjerning av gammelt jernbanespor når togtrafikken er etablert på nytt spor i

¹ Meld. St. 33 (2016-2017) Nasjonal transportplan 2018-2029)

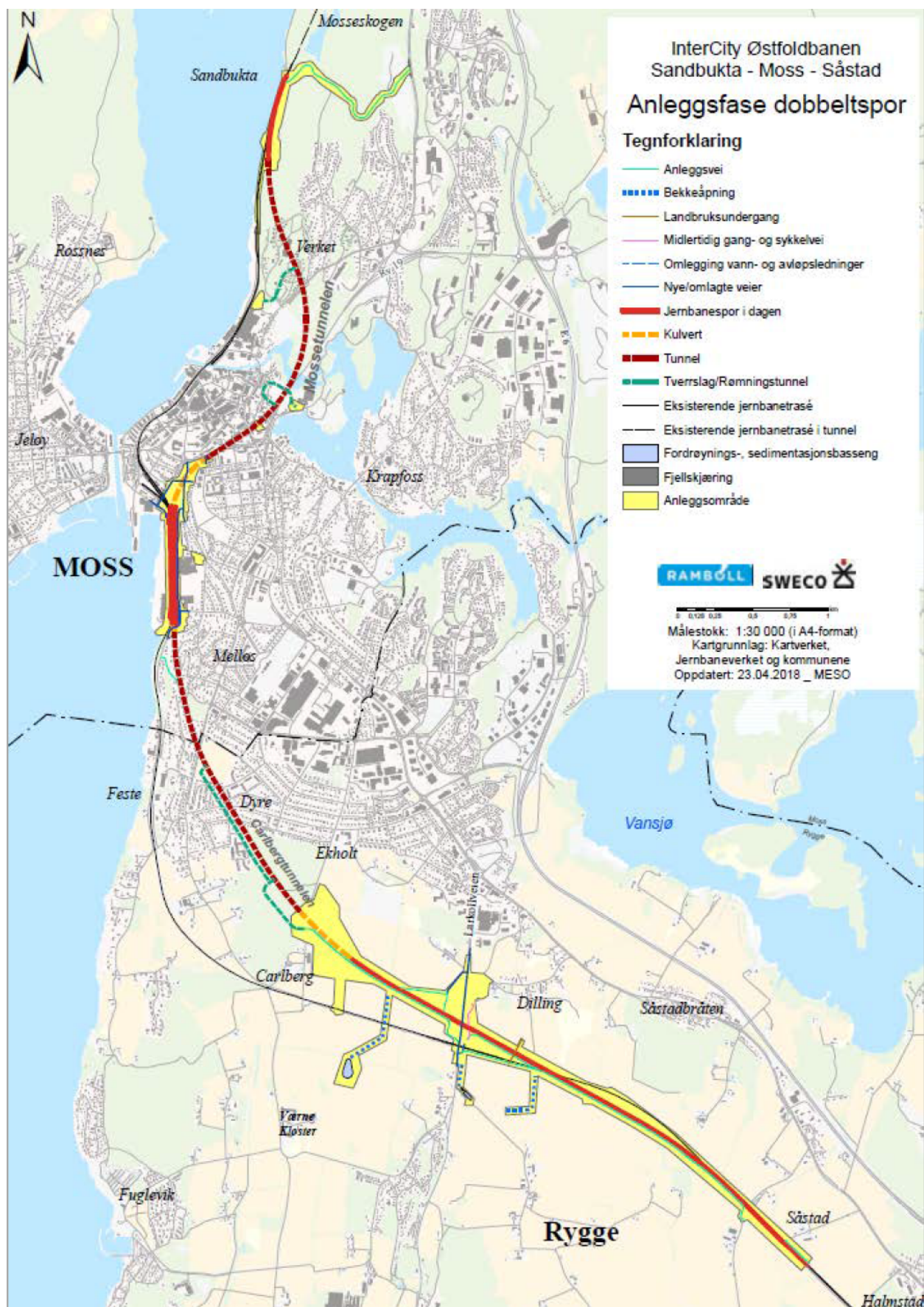
entreprisen, men eventuell forurensning fra dette er ikke beskrevet i søknaden og inngår ikke i denne tillatelsen. Jernbanetekniske arbeider (spor, kontaktledning, el og tele) inngår ikke i totalentreprisen. Bane NOR forventer ikke forurensende utslipp fra jernbanetekniske entrepriser.

Anleggsarbeidene vil medføre støy, vibrasjoner, støv og utslipp av anleggsvann. Bane NOR søker om utslipp av rensset anleggsvann til Mossesundet, Verlebukta og Gunnarsbybekken.

Utslippsvann fra anleggsarbeidene vil inneholde bl.a. suspendert stoff/partikler og nitrogen. Utslippsvann til Verlebukta vil i tillegg inneholde tungmetaller, olje og PAH på grunn av at tiltaket flere steder innebærer graving i forurensede masser. Bane NOR søker om grenseverdier for utslipp til vann.

Bane NOR planlegger å gjennomføre tiltak for å redusere utslippene og vil overvåke miljøet i resipientene.

Den delen av søknaden som gjelder utslipp av tunneldrivevann til Gunnarsbybekken ble avslått i Fylkesmannens vedtak 01.03.2019. Bane NOR har klaget på vedtaket og saken er under behandling. I avvente på endelig vedtak gjeldende tunneldrivevann til Gunnarsbybekken søker Bane NOR om utslipp av tunneldrivevann til kommunalt spillvannsnett i Rygge kommune. Tilleggssøknad av 26.04.2019 inneholder utkast til avtale med MOVAR/Rygge kommune med aktuelle påslippskrav.

Nytt dobbeltspor Sandbukta-Moss -Såstad, oversiktsbilde fra søknaden.

Høring

Utslippssøknaden fra Bane NOR har vært på offentlig høring i tidsrommet 02.11.2018 til 15.12.2018. Høringen ble kunngjort i Moss Avis og Dagsavisen Østfold og ble lagt ut på Fylkesmannen sine nettsider. Søknaden ble også sendt direkte til aktuelle myndigheter og organisasjoner. Det ble avholdt offentlig høringsmøte 14.11.2018.

Vi har mottatt 13 høringsuttalelser, fra:

- Norges vassdrags- og energidirektorat
- Torodd Hauger
- Sverre Been, m.fl. grunneiere, naboer og oppsittere langs Gunnarsbybekken
- Østfold Fylkeskommune
- Kystverket Sørøst
- Forum for natur- og friluftsliv Østfold
- Norges miljøvernforbund
- Moss og Omegn Tenkepark
- Landskapsvernets Venner Rygge
- Moss kommune
- Rygge kommune
- Moss og Omegn Jeger- og Fiskerforening
- Østre Årefjord Velforening

Bane NOR har sendt kommentar til høringsuttalelsene 23.01.2019. Nedenfor gjengis en oppsummering av høringsuttalelsene og kommentarer fra Bane NOR. Flere av uttalelsene omhandler samme temaer og oppsummeringen er derfor gjort med utgangspunkt i aktuelle temaer.

Verneverdier ved Gunnarsbybekken

Torodd Hauger, Sverre Been mfl. grunneiere, naboer og oppsittere langs Gunnarsbybekken, Moss og Omegn Tenkepark, Landskapsvernets venner Rygge, Moss og omegn Jeger- og Fiskerforening og Østre Årefjord velforening tar opp verneverdier ved Gunnarsbybekken, som inngår i landskapsvern og naturreservat og som er gytebekk for sjøørret.

Bane NOR beskriver i sin kommentar verneverdier ved Gunnarsbybekken, og at det i forskriften om vern av Værne kloster og Klosteralléen biotopvernområdet er listet opp hva forvaltningsmyndigheten etter søknad kan gi tillatelse til. Dette inkluderer utvidelse eller omlegging av eksisterende jernbanetrasé. Fylkesmannen i Østfold ga i brev 21.9.2016 tillatelse til bygging av ny jernbanetrasé gjennom Værne Kloster landskapsvernområde og fastslo vilkår for tilhørende anleggsarbeid.

Virkninger på biologien i Gunnarsbybekken og Årefjorden fra anleggsvann med partikler, nitrogen og andre stoffer

Sverre Been mfl. grunneiere, naboer og oppsittere langs Gunnarsbybekken, Forum for natur og friluftsliv Østfold, Miljøvernforbundet, Moss og Omegn Tenkepark, Landskapsvernets venner Rygge, Moss og omegn Jeger- og Fiskerforening og Østre Årefjord velforening uttrykker bekymring for virkninger på biologien i Gunnarsbybekken fra anleggsvann med partikler, nitrogen og andre stoffer. Bekymringene gjelder sjøørret og annet liv i vannet, men også insekts- og fugleliv ved bekken. Uttalelsene konkluderer enten i at det ikke bør være utslipp av anleggsvann til Gunnarsbybekken, alternativt bes det om flere

tiltak/strengere krav til rensing, overvåking og kompensierende tiltak. Det er også bekymringer knyttet til naturverdier og friluftsinnteresser ved Årefjorden.

Rygge kommune forutsetter at utslipp fra Bane NOR ikke svekker vannkvaliteten eller miljøet i Gunnarsbybekken.

Fylkeskommunen i Østfold forutsetter at Fylkesmannen tar hensyn til vannforekomstens miljøtilstand og muligheten for å oppnå god økologisk tilstand når det skal settes krav i utslippstillatelsen.

Bane NOR skriver blant annet at det må påregnes noe påvirkning på biologien i Gunnarsbybekken i anleggsperioden, men at de omsøkte grenseverdiene er satt for å minimere dette og sikre at det ikke blir varige endringer som er i strid med verneformålene. Eventuelle effekter på Gunnarsbybekken vil bli avdekket gjennom oppfølging og overvåking. Basert på resultatene vil det fortløpende vurderes behov for å iverksette ytterligere avbøtende tiltak og eventuelt kompensierende tiltak/restaureringstiltak. Dagens naturlige variasjon i partikkelkonsentrasjon overgår omsøkt grenseverdi, men totalbelastningen vil øke. Dette kan påvirke begroingsalger, bunndyr og fisk negativt, samt andre grupper/arter som beiter på disse organismene.

Bane NOR viser til at det i søknaden er beskrevet at utslippet i Gunnarsbybekken vil bli fortynnet i slik grad at partikkelkonsentrasjonen ved utløpet til Årefjorden vil være så lav at den trolig ikke vil gi negative effekter på biologien. Naturtypene i Årefjorden er tilpasset et miljø med bunnsubstrat bestående av små partikler og vannmasser med tidvis høye partikkelkonsentrasjoner.

Påvirkning på vannmengder/vannbalanse Gunnarsbybekken/Evjeåa/grunnvann; oversvømmelser - erosjon/tørke/vanntemperatur mm.

Norges vassdrags- og energidirektorat har vurdert midlertidig overføring av vann fra 6 % av Evjeåas nedbørfelt til Gunnarsbybekken som ikke konsesjonspliktig etter vannressursloven. *Moss og omegn jeger – og fiskerforening* er kritisk til overføringen av vann og er bekymret for at Evjeåa går tørr i løpet av sommeren. Foreningen uttrykker bekymring for at en vannmengde på 600 l/s (maks. ut av fordrøyningsbassenget) vil forårsake oversvømmelse og erosjon i Gunnarsbybekken. De uttrykker også bekymring over løsningen med et fordrøyningsbasseng, blant annet pga. vanntemperatur om sommeren og at rogn og yngel er følsomme for forhøyede vanntemperaturer. *Forum for natur og friluftsliv Østfold* spør hvilke konsekvenser en flom eller tørke vill få for bekken når den også belastes med forurenset utslipp.

Bane NOR viser til de hydrologiske og hydrogeologiske vurderingene utført av Rambøll Sweco og vurdering fra NVE og skriver at en reduksjon av vannføringen i Evjeåa på 6% og en tilsvarende økning av vannføringen i Gunnarsbybekken vil ha liten betydning for disse vassdragene. Bane NOR påpeker at den oppgitte kapasitet på 600 l/s ikke er en normalsituasjon. Denne oppgitte verdi er styrt av reguleringsplanen og de bestemmelser som er gitt. I tillegg er den gitt av hva som er kapasiteten til dagens kulvert.

Kompensierende tiltak ved Gunnarsbybekken etter anleggsperiodens slutt

Torodd Hauger mener at hvis Bane NOR skal slippe anleggsvann til Gunnarsbybekken må de også gjøre tiltak for å bedre forholdene i Gunnarsbybekken, for eksempel gjenåpning av bekkelukkinger, etablering av gode gyteforhold for sjøørret. *Moss og omegn jeger – og fiskerforening* skriver at Bane NOR burde ha laget tiltaksplaner og satt av midler til å sette Gunnarsbybekken tilbake i så god tilstand som mulig.

Bane NOR skriver at behovet for kompenserende tiltak, og eventuelt tiltakstype og omfang, må vurderes som følge av funn under kontroll, oppfølging og overvåking. Det kan bli aktuelt med kompenserende tiltak både under og etter anleggsperioden. Kompenserende tiltak kan være å øke vannføringen ved behov, etablere fangdammer i og langs bekken, eller bedre gyteforholdene for sjøørret.

Kontakt med lokale havnemyndigheter – utslippsledninger mm.

Kystverket Sørøst gjør oppmerksom på at alle tiltak som kan påvirke sikkerheten eller framkommeligheten i sjø krever tillatelse etter havne- og farvannsloven.

Bane NOR opplyser at de har fortløpende kontakt med lokale havnemyndigheter, dvs. Moss Havn, om planlagte tiltak.

Utslippsgrenser og utslippsreduserende tiltak

Fylkeskommunen i Østfold forutsetter at Fylkesmannen tar hensyn til vannforekomstens miljøtilstand og muligheten for å oppnå god økologisk tilstand når det skal settes krav i utslippstillatelsen.

Moss kommune skriver blant annet at det må legges vekt på vannforekomstenes sårbarhet og deres evne til å tåle og restituere seg etter anleggsperioden.

Bane NOR skriver blant annet at for å minimere skader på ytre miljø vil BAT-prinsippet benyttes (best tilgjengelig teknologi). Dette innebærer at teknologien som brukes, for eksempel renseløsninger, skal gi minst mulig belastning på miljø.

Oppfølging og overvåking

Fylkeskommunen i Østfold forutsetter at Fylkesmannen tar hensyn til vannforekomstens miljøtilstand og muligheten for å oppnå god økologisk tilstand når det skal settes krav i utslippstillatelsen. *Forum for natur og friluftsliv Østfold* forventer at Fylkesmannen setter nødvendige krav til overvåking og at dette blir nøye fulgt opp.

Moss kommune ber Fylkesmannen å sikre et miljøovervåkingsprogram for en tilfredsstillende oppfølging av anleggsarbeidet både før, under og etter at arbeidet er ferdigstilt. De skriver også at overvåkingsresultatene bør gjøres fortløpende kjent for allmenheten.

Bane NOR skriver at ved å utføre overvåking av de berørte resipientene vil de kunne fange opp endringer i miljøtilstanden på et tidlig stadium, slik at de kan iverksette nødvendige tiltak for å fjerne eller redusere påvirkningsfaktoren, og dermed også minske restitusjonstiden.

Massehåndtering

Norges miljøvernforbund ber Fylkesmannen å følge opp deponering av masser med tanke på at deponiene ikke skal ødelegge naturverdier. *Moss kommune* ber Fylkesmannen vurdere om søknaden bør inneholde mer spesifikke tiltak for massehåndtering.

Bane NOR skriver at masser kun skal deponeres i områder med tillatelse, dvs. godkjente mottak. Bane NOR krever at totalentreprenøren lager en plan for håndtering av alle typer av masser. Leverandøren skal også dokumentere mengder og levere lasslister for all masse som fraktes utav Selskapets Byggeplass.

Annet

Moss kommune ber Fylkesmannen vurdere om søknaden bør inneholde mer spesifikke tiltak for å redusere utslipp til luft, støy og vibrasjoner.

Forum for natur og friluftsliv Østfold tar opp at konsekvensene av utslippene bør kartlegges spesielt med hensyn på torskebestanden i Oslofjorden

Her er det ikke gitt kommentarer fra Bane NOR.

Fylkesmannens kommentar til høringsuttalelser

I denne tillatelsen legges det vekt på at tiltakene utføres på en måte som mest mulig reduserer ulemper for vannmiljøer og ulemper fra støy/rystelser og støv. Dette er hovedsakelig i samsvar med de høringsuttalelser som har kommet inn. Søknaden med tilhørende vedlegg og dokumenter, høringsuttalelser og Bane NOR sine kommentarer til høringsuttalelser ligger til grunn for Fylkesmannens vurderinger nedenfor.

Tilleggsøknad om utslipp av tunneldrivevann til kommunal spillvannsledning i Rygge kommune

Bane NORs tilleggsøknad om utslipp av tunneldrivevann fra Carlberg tunnelen til kommunal spillvannsledning i Rygge kommune har ikke vært sendt på høring. Grunnen til dette er aktuelt tiltak er av mindre miljømessig betydning, samt at det haster å gi tillatelse. Vi viser i denne forbindelse til forvaltningsloven § 16 og jf. forurensningsforskriften § 36-9. Bane NOR har dokumentert at Rygge kommune, som eier aktuelt spillvannnett, og MOVAR, som driver aktuelt avløpsrensaneanlegg dit vannet ledes, er kjent med søknaden.

Fylkesmannens vurdering

Generelt

Når forurensningsmyndigheten avgjør om tillatelse skal gis og fastsetter vilkårene etter § 16, skal det legges vekt på de forurensningsmessige ulemper ved tiltaket sammenholdt med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre.

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8 til 12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet. Disse rettsprinsippene omfatter vurdering i forhold til kunnskapsgrunnlaget, «føre-var-prinsippet», samlet belastning, miljøforsvarlige teknikker og at kostnader bæres av tiltakshaver.

Det er virkningene av den omsøkte virksomheten på det aktuelle stedet som er vurdert.

Lovgrunnlag og myndighet

Etter forurensningsloven § 7 må ingen sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning uten at det er lovlig etter unntaksbestemmelsene i lovens § 8 eller at tiltaket har en tillatelse etter lovens § 11. Fylkesmannen fatter vedtak i denne saken som rett myndighet for tillatelse til anleggsarbeider, jf. rundskriv T-3/12.

Vurdering av forurensningspotensialet fra virksomheten

Utslipp til vann – Mossesundet

Mossesundet

Bane NOR søker om utslipp til vann med to utslippspunkter i Mossesundet:

- Sandbukta: utslipp av anleggsvann fra dagsone og tunneldriving.
- Verket: utslipp av anleggsvann fra tunneldriving.

Det søkes om grenseverdier for suspendert stoff, olje, pH og krom. I tillegg vil det være utslipp av nitrogen.

Mossesundet vil være resipient for utslippene ved Sandbukta og Verket. Resipienten omfatter vannforekomsten Mossesundet indre (id.nr: 010120400-2-C) og Mossesundet ytre (id.nr: 0101020400-3-C). Mossesundet indre er klassifisert som sterkt modifisert. Økologisk tilstand er udefinert, men vann-nett oppgir moderat status for bløtbunnsfauna, god status for nitrogen og svært god status for klorofyll a. Den kjemiske tilstanden oppgis som dårlig. Mossesundet ytre har moderat økologisk tilstand, men med god status for bløtbunnsfauna og god status for nitrogen og klorofyll a. Den kjemiske tilstanden oppgis som dårlig.

Bane NOR har gjennomført resipientundersøkelser i Mossesundet hvor bløtbunnsfauna, miljøgifter i sediment, ålegrasforekomster, hydrografi og turbiditet har blitt dokumentert. Det er utført modellsimuleringer av utslippenes innlagring, fortynning og innblanding i resipienten. Vi har også benyttet nettbaserte databaser (vann-nett og naturbase) og vi anser at kunnskapen om berørt område og dets biologiske mangfold er tilstrekkelig i forhold til sakens karakter.

Det er flere forekomster av ålegrassamfunn i området. Ålegrasenger har stor verdi som habitat for planter og dyr er viktig oppvekstområde for yngel av torsk, ål og flere andre arter. Det er registrert et gyteområde for fisk og et gyteområde for torsk i Mossesundet. Ålegrasenger i Mossesundet er undersøkt i forbindelse med forberedende arbeider, der undersøkelsen i 2018 viste at engene var i god tilstand og svært god tilstand². Ingen av engene var i dårligere tilstand 2018 enn 2017.

Vurdering av utslipp til Mossesundet

Bane NOR opplyser at konsentrasjonen av suspendert stoff vil fortynnes raskt i vannmassene og ikke vil forårsake negative økologiske effekter. Sedimentasjon av partikler på dypt vann forventes også å være langt under mengder som vil gi negative effekter for bløtbunnsfauna.

Suspenderte partikler kan skygge for lysinstråling og ålegras er følsom for lysmangel og blakking av vannet i vekstsesongen. Simuleringer av omsøkte utslipp basert på et utslippspunkt på 15 m dyp viser at utslippsvannet ved Sandbukta i en avstand på 7-20 m fra utslippspunktet vil innlagres på 7-13 m vanndyp. Tilsvarende simuleringer av utslippet ved Verket tilsier at utslippsvannet i en avstand av 7-20 m fra utslippspunktet vil innlagres på 5-13 m vanndyp. I Mossesundet ligger ålegrasforekomstene i hovedsak grunnere enn 5 m og forventes ikke bli negativt påvirket av lysmangel eller sedimentasjon av partikler. Det er flere registrerte forekomster av ålegras langs østsiden i Mossesundet. Vi mener at Bane NOR ved modellberegninger av utslippets innlagring og sedimentasjon har sannsynliggjort at ålegrasengene ikke vil forringes av tiltaket. Bane NOR har

² Temanotat – Økologisk tilstandsklassifisering av ålegras høst 2018, Rambøll Sweco, 13.02.2019.

opplyst at partikler fra tunnelarbeider hovedsakelig er steinstøv, og at geologiske undersøkelser viser at berggrunnen her ikke vil gi utslipp av metaller. Det vil derfor ikke være nødvendig å redusere suspendert stoff lavere enn til omsøkt grenseverdi for å hindre utslipp av metaller som binder til partikler. På denne bakgrunn mener vi at omsøkt grenseverdi for suspendert stoff på 400 mg/l kan aksepteres.

Utslippsvannet fra tunneldriving vil inneholde nitrogen fra uomsatt sprengstoff. Nitrogen i form av ammonium vil i vannmiljø med høy pH omdannes til giftig ammoniak. Dette vil reduseres gjennom pH-justering av utslippsvannet. Nitrogen i form av nitrat og ammonium er også næringsstoff og utslipp kan føre til eutrofiering i vannmiljøer hvor nitrogen er vekstbegrensende. Det kommer ikke frem av søknaden om det er nitrogen, fosfor eller begge som er vekstbegrensende i Mossesundet men vanligvis har fosfor større betydning nær kysten mens nitrogen er vekstbegrensende lenger ut i havet. Det forventes at utslippet i perioder vil forringe miljøstanden for nitrogen mer enn 1 km fra utslippspunkt. Bane NOR redegjør for at utslippsvannet vil innlagres på et dyp hvor det foregår lite planteplanktonvekst. Vi mener at utslippet vil være akseptabelt i forhold til nærmiljøet.

Det er søkt om grenseverdi for olje i utslippsvannet på 50 mg/l. Olje inneholder flere giftige stoffer som kan gi skadevirkninger på levende organismer. Det er i dag vanlig med strengere grenseverdier enn 50 mg/l for olje i utslipp til vann fra anleggsvirksomhet og vi mener at det ikke er problematisk å overholde en grenseverdi på 10 mg/l. I tråd med prinsippet om beste tilgjengelige teknikker setter vi dette som krav i tillatelsen.

Tunnelvann forventes å kunne inneholde krom (VI), sannsynligvis fra bruk av sprøytebetong. Det er begrenset kunnskap om kilder og forventede utslipp av krom (VI) i tunnelvann og Bane NOR har i temanotat *Vurderinger av seksverdig krom i tunnelvann* foreslått at det ikke settes absolutte grenseverdier, men at det settes opp et kartleggingsprogram for å sette opp kilder og mengder av krom (III) og krom (VI). Krom (VI) er giftig og kreftfremkallende og er et av stoffene på den nasjonale prioritetslisten over stoffer som utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø. Stoffene på prioritetslisten omfattes av et nasjonalt mål om stanse utslippene innen 2020³. Fylkesmannen mener at utslipp av krom skal reguleres med grenseverdi, og Bane NOR har i brev 10.04.2018 søkt om grenseverdi for krom på 36 µg/l for utslipp til Mossesundet. Dette er samme grenseverdi som det tidligere er søkt om for utslipp til Verlebukta, og som også var grenseverdi for utslipp til Verlebukta fra forberedende arbeider (SMS 5). 36 µg/l er den konsentrasjon som utgjør øvre grense for tilstandsklasse III for krom i kystvann⁴. Tilstandsklassene i kystvann er basert på toksisitetsdata for krom (VI)⁵. Vi mener at en grenseverdi på 36 µg/l for krom (tot) vil gi tilstrekkelig beskyttelse mot negative effekter av krom (VI).

Bane NOR beskriver i søknaden at det ved graving ved Verket skal vurderes om anleggsvann kan være forurensset med miljøgifter. Gravetiltak i forurensset grunn skal omsøkes på forhånd, og vi forutsetter at Bane NOR gjør dette i henhold til gjeldende regelverk.

Vi presiserer at graving i forurensset grunn ved Verket ikke er omsøkt og ikke omfattes av denne tillatelsen. Bane NOR skal søke Fylkesmannen om en egen gravetillatelse til dette.

³ St.meld. nr. 14 (2006-2007) Sammen for et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid

⁴ Veileder 02:2018 Klassifisering av miljøtilstand i vann, Direktoratetsgruppen for gjennomføring av vannforskriften.

⁵ Utkast til bakgrunnsdokument for utarbeidelse av miljøkvalitetsstandarter og klassifisering av miljøgifter i vann, sediment og biota, TA, 3001/2012, Klima- og forurensningsdirektoratet

For anleggsvann i gravegrøp ved Verket med eventuell forurensning av miljøgifter fra forurenset grunn søker Bane NOR om grenseverdier lik øvre grense for tilstandsklasse III. Søknaden opplyser at aktuelle gravearbeider vil være av svært begrenset omfang. Vi mener at aktuelt utslipp vil være akseptabelt med de omsøkte grenseverdiene.

Utslipp til vann Verlebukta

Verlebukta

Bane NOR søker om utslipp av anleggsvann fra dagsone og tunneldriving til et utslippspunkt i Verlebukta. Anleggsvann fra dagsone vil delvis komme fra graving i forurenset grunn.

Det søkes om grenseverdier for suspendert stoff, olje, pH, flere organiske miljøgifter og metaller inkludert krom. I tillegg vil det være utslipp av nitrogen.

Resipient for anleggsvann fra anleggsområde Moss stasjon vil være Verlebukta ved Moss havn. Verlebukta tilhører den store vannforekomsten Midtre Oslofjord-Øst (id-nummer: 0101020200-1-C) i vannregion Glomma, jf. Vann-nett. Biologiske kvalitetsselementer viser svært god tilstand, men økologisk tilstand er satt til god i Midtre Oslofjord-Øst. Kjemisk tilstand er imidlertid udefinert.

Langs vestsiden av Verlebukta er det flere bløtbunnsområder i strandsonen verdisatt som viktige og lokalt viktige.

Ved Verlebukta finnes flere viktige badestrender og andre friluftstilbud som båthavn og turområder. Den badestranden som ligger nærmest anleggsområdet er en liten badestrand av lokal betydning rett sør for Moss havn.

Bane NOR har gjennomført resipientundersøkelser i Verlebukta hvor bløtbunnsfauna, miljøgifter i sediment, ålegrasforekomster, hydrografi og turbiditet har blitt dokumentert. Det er utført modellsimuleringer av utslippets innlagring, fortynning og innblanding i resipienten. Vi har også benyttet nettbaserte databaser (vann-nett og naturbase) og vi anser at kunnskapen om berørt område og dets biologiske mangfold er tilstrekkelig i forhold til sakens karakter.

Det er flere forekomster av ålegrassamfunn i området. Ålegrasenger har stor verdi som habitat for planter og dyr og er viktig oppvekstområde for yngel av torsk, ål og flere andre arter. Ålegrasenger i Verlebukta er undersøkt i forbindelse med forberedende arbeider, der undersøkelsen i 2018 viste at engene var i moderat tilstand⁶. Ingen av engene var i dårligere tilstand 2018 enn 2017. Hittil gjennomført overvåking i forbindelse med forberedende arbeider som er blitt redegjort for i tertialrapporter fra Bane NOR tilsier heller ikke negativ innvirkning på tilstanden i resipienten for øvrig.

Fylkesmannens vurdering av utslipp til Verlebukta

Bane NOR opplyser at konsentrasjonen av suspendert stoff vil fortynnes raskt i vannmassene og ikke vil føre til negative økologiske effekter. Sedimentasjon av partikler på dypt vann forventes også å være langt under mengder som vil gi negative effekter for bløtbunnsfauna.

Suspenderte partikler kan skygge for lysinstråling og ålegras er følsom for lysmangel og blakking av vannet i vekstsesongen. Simuleringer av omsøkte utslipp basert på et utslippspunkt på 20 m dyp sør

6 Temanotat – Økologisk tilstandsklassifisering av ålegras høst 2018, Rambøll Sweco, 13.02.2019.

for Moss Havn tilsier at innlagring av utslippsvannet normalt vil forventes på ca 6-17 m vanddyb. Dette vil være under engenes nedre voksedyp. Basert på utslippspunktets plassering og Bane NORs modellering av utslippets innlagring mener vi at Bane NOR har sannsynliggjort at ålegrasengene ikke vil forringes av tiltaket. Bane NOR har opplyst partikler fra tunnelarbeider hovedsakelig er steinstøv, og at geologiske undersøkelser viser at berggrunnen her ikke vil gi utslipp av metaller. Det vil derfor ikke være nødvendig å redusere suspendert stoff lavere enn til omsøkt grenseverdi for å hindre utslipp av metaller som binder til partikler. Metaller i utslippsvannet reguleres også separat i tillatelsen, på bakgrunn av at det fra dagsonen forventes anleggsvann fra forurenset grunn. På denne bakgrunn mener vi at omsøkt grenseverdi for suspendert stoff på 400 mg/l kan aksepteres.

Utslippsvannet fra tunneldriving vil inneholde nitrogen fra uomsatt sprengstoff og det forventes at utslippet i perioder vil kunne forringe miljøtilstanden for nitrogen mer enn 1 km fra utslippspunktet. Fylkesmannens vurdering er her den samme som for utslipp av nitrogen til Mossesundet, se over. Også for olje gjør vi samme vurdering som for Mossesundet.

Tunnelvann forventes å kunne inneholde krom (VI), sannsynligvis fra bruk av sprøytebetong. Bane NOR har søkt om en grenseverdi for krom på 36 µg/l for utslipp til Verlebukta. Vi mener at en grenseverdi på 36 µg/l for krom (tot) vil gi tilstrekkelig beskyttelse mot negative effekter av krom (VI) og viser her til vår vurdering for Mossesundet.

Utslippsvann fra anleggsarbeid i forurenset grunn forventes å inneholde tungmetaller og organiske miljøgifter. Bane NOR har søkt om grenseverdier som for de ulike stoffene tilsvarer:

- AA-EQS (øvre grense for tilstandsklasse II, god, i kystvann),
- AA-EQS x 10,
- MAC-EQS (øvre grense tilstandsklasse III, moderat)
- øvre grense tilstandsklasse IV.

MAC-EQS (øvre grense tilstandsklasse III) er ment å gi beskyttelse for akutt eksponering. Ved konsentrasjoner over øvre grense tilstandsklasse IV forventes mer omfattende toksiske effekter. For sink og kobber søker Bane NOR om grenseverdier for utslippsvann tilsvarende øvre grense tilstandsklasse IV.

Det er i denne sammenheng viktig å understreke at vannforskriften ikke setter grenseverdier som lar seg overføre til en utslippsgrense. Grenseverdier for miljøgifter etter vannforskriften gjelder konsentrasjoner i selve vannforekomsten, og er ikke grenseverdier for utslipp.

Bane NOR har redegjort for maksimale totale utslippsmengder av ulike stoffer basert på at hele det forventede utslippsvolumet i anleggsperioden inneholder konsentrasjoner lik grenseverdiene.

Bane NOR opplyser i søknaden at undersøkelser tyder på at vannkvaliteten i Verlebukta er svært god for metaller og PAH, med unntak av arsen og kobber (moderat tilstand). Kartlegging av miljøtilstanden i bunnsedimentene viser metallkonsentrasjoner i overflatesedimenter i tilstandsklasse I og II. Sedimentene var forurenset av PAH, hvor det ble påvist en eller flere PAH-forbindelser i hver prøve som tilsvarer klasse III, IV eller V. Dypere lag var generelt mer forurenset enn overflatesedimentene.

Av de aktuelle PAH-forbindelsene er benso(a)pyren den giftigste. Benso(a)pyren har langtidseffekter på akvatiske organismer og er sammen med andre PAH-er på den nasjonale prioritetslisten over stoffer som utgjør en alvorlig trussel mot helse og miljø. Benso(a)pyren er også på kandidatlisten over særlig problematiske stoffer innenfor EU's kjemikalier regelverk REACH, bl.a. pga. at stoffet er

bioakkumulerende. Bane NOR søker for denne forbindelsen om grenseverdi på 0,027 µg/l, tilsvarende øvre grense for tilstandsklasse III i kystvann. Dette er høyere enn grenseverdien i forberedende arbeider som var 0,0017 µg/l. Bane NOR opplyser i brev 10.04.2019 at det er behov for en robust løsning med hensyn til konsentrasjoner i utslippene, slik at ikke anleggsarbeider stanser opp dersom masser med PAH påtreffes ved graving (enkelte hotspots). Bane NOR opplyser i søknaden at simulering av maksimalt utslippsvolum på 120 m³ per time og en konsentrasjon av benzo(a)pyren på 0,027 µg/l medfører at tilstandsklasse II for kystvann nås i en avstand av 200 m fra utslippet. Det er også gjort modellberegninger for sedimentkjemi og Bane NOR skriver at det er lite sannsynlig at utslippet vil føre til endret miljøkvalitet i sedimentene i Verlebukta.

Basert på opplysningene fra Bane NOR forventer vi at det totale utslippet vil være vesentlig lavere enn oppgitt maksimal mengde i søknaden. Omsøkt konsentrasjonsgrense på 0,027 µg/l forventes å gi beskyttelse mot negative effekter av korte periodvise eksponeringer og vi mener at denne grenseverdien kan aksepteres. Grunnet at benzo(a)pyren er svært giftig og har bioakkumulerende egenskaper mener vi samtidig at denne konsentrasjonsgrensen skal kompletteres med en grenseverdi for totalt utslipp i anleggsperioden. Oppgitt totalmengde i søknaden på 12 g tilsvarer et utslipp av betydning av benzo(a)pyren.

Bane NOR har ikke rapportert overskridelser av grenseverdien på 0,0017 µg/l i forberedende arbeider ved Moss stasjon, og vi forventer derfor at utslippsvannet vanligvis vil ha en konsentrasjon av benzo(a)pyren under 0,0017 µg/l. Basert på mengde anleggsvann fra området Moss stasjon oppgitt i søknaden, 58 914 m³ og en tenkt gjennomsnittskonsentrasjon på maksimalt 0,027 µg/l setter vi grenseverdi for totalt utslipp av benzo(a)pyren til Verlebukta i anleggsperioden til 1,6 g.

For sink søker Bane NOR om en konsentrasjonsgrense på 60 µg/l. Denne konsentrasjonen tilsvarer øvre grense for tilstandsklasse IV for kystvann og er en konsentrasjon hvor det kan forventes toksiske effekter på vannlevende organismer. Søknaden opplyser at utslippet vil fortynnes raskt til under øvre grense for klasse II innenfor en avstand på ca 55 m. Erfaringene fra forberedende arbeider var at i de områdene hvor det var masser med relativt høye sinkkonsentrasjoner, klarte man ikke å overholde den opprinnelige grenseverdien på 6 µg/l, selv med oppgradert renseanlegg med fellingskjemikalier og kullfilter. Bane NOR søkte og fikk innvilget en justert grenseverdi på 60 µg/l for en kortvarig periode i 2018.

Bane NOR opplyser i brev 10.04.2019 at sinkutslippet er relatert til vann i byggegrop og forurensninger i gravemassene, og ikke fra tunnelvann. Det vil kun tidvis være konsentrasjoner opp mot grenseverdiene i byggegrop ved Moss stasjon/havn. Bane NOR opplyser også at selv med beregninger basert på at alt utslippsvann har konsentrasjon lik utslippsgrense forventes ikke endringer av tilstandsklassifiseringen av verken vannmassene eller sedimentene.

For kobber søker Bane NOR om en konsentrasjonsgrense på 5,2 µg/l. Denne konsentrasjonen tilsvarer øvre grense for tilstandsklasse IV for kystvann og er en konsentrasjon hvor det kan forventes toksiske effekter på vannlevende organismer. Søknaden opplyser at utslippet vil fortynnes til under øvre grense for klasse II allerede innenfor en avstand på ca. 5 m. Det forventes ikke endret miljøkvalitet i sedimentene. Erfaringene fra forberedende arbeider var at man klarte å tilfredsstille grenseverdien som da var 2,6 µg/l, men at det var utfordringer ved dette.

På bakgrunn av opplysningene i søknaden og brev 10.04.2019 vurderer vi at omsøkte konsentrasjonsgrenser for sink og kobber kan aksepteres.

Utslipp til vann – Gunnarsbybekken

Gunnarsbybekken

Bane NOR har søkt om utslipp til Gunnarsbybekken av anleggsvann fra driving av Carlbergtunnelen og fra dagsone sør for tunnelen. Den delen av søknaden som gjelder utslipp av anleggsvann fra tunneldriving ble avslått av Fylkesmannen i vedtak 01.03.2019. Vedtaket er påklaget av Bane NOR og endelig avgjørelse er ikke gjort enda. Bane NOR har 26.04.2019 søkt om utslippstillatelse for tunneldrivevann via MOVAR sitt renseanlegg.

For utslipp til Gunnarsbybekken av dagsonevann er det søkt om grenseverdier for pH, olje og suspendert stoff.

Gunnarsbybekken inngår i vannforekomsten Kystbekker Råde og Rygge (idnr 003-1-R), med miljømål god økologisk og god kjemisk tilstand 2021. Søknaden opplyser at økologisk tilstand i bekken er svært dårlig etter prinsippet «det-verste-styrer». Undersøkelser i 2017 klassifiserte kvalitetselementet bunndyr til svært dårlig. For andre kvalitetselementer var tilstanden bedre, og for fisk er tilstanden vurdert til svært god.

Gunnarsbybekken er gyte- og oppvekstområde for sjørret, og det er blitt lagt ned mye ressurser og engasjement fra lokalsamfunnet på å tilrettelegge for ørreten. Fylkesmannen i Østfold har utarbeidet en enkel skjøtselsplan for bekken og Moss JFF har tilrettelagt gyteplasser med tilskudd fra staten.

Bekken er av stor verdi som økologisk element i Telemarkslunden og Ekebylunden naturreservat. I verneformålet for naturreservatet beskrives at området er av særlig betydning for biologisk mangfold med sjelden vegetasjon og flere sjeldne arter, samt dammer og bekkeløp med kantvegetasjon. Gunnarsbybekken er også et viktig element i Værne Kloster landskapsvernområde. Fylkesmannens dispensasjonsvedtak 21.09.2016 for ny jernbanetrase gjennom landskapsvernområdet inneholder vilkår om at vann som slippes ut til resipient innenfor verneområdet ikke skal føre til forurensning.

Gunnarsbybekken er tydelig belastet av erosjon og næringslekkasje fra omkringliggende landbruksarealer. Bekken er liten, middelvannføring er oppgitt til 80 l/s, i utslippspunktet 20 l/s. Dette innebærer begrenset fortynningsevne for utslipp ved gjennomsnittlig vannføring, enda mindre i tørpperioder.

Det vil etableres en fordrøyningsbasseng på jordet på Verne Kloster-eiendommen, som flomdempningstiltak for vanntilførsel til Gunnarsbybekken.

Fylkesmannens vurdering av utslipp til Gunnarsbybekken

Effekter av partikler på liv i vassdrag vil være avhengig av konsentrasjon, type partikler, eksponeringstid og egenskaper hos de utsatte organismene. NIVA rapport 6238-2011⁷ beskriver at modellene til Newcombe & Jensen (1996) basert på resultater fra 80 rapporter forsøker å gi en generell sammenheng mellom biologisk respons, partikkelkonsentrasjon og varighet på eksponeringen. Newcombe & Jensen foreslår grenseverdier også for subletale effekter. For voksen laksefisk, eksponeringstid 1 til 6 dager: effekter ved henholdsvis >55 og >7 mg/l. Den europeiske

⁷ NIVA RAPPORT L.NR 6238-2011. Miljøriskovurdering ved dumping av sprengstein fra vegtunnel i Vangsvatnet ved Voss.

innlandsfiskekommisjonen EIFAC (Alabaster & Lloyd 1980) angir retningsgivende verdier for hvor mye partikler som kan tåles med hensyn til fisk (salmonider og karpefisk) hvor det oppgis at under 25 mg/l er det ikke rapportert skader på avkastning.

Bane NOR har søkt om grenseverdi for suspendert stoff til Gunnarsbybekken på 100 mg/l. Søknaden opplyser at forsøk med ørret har vist at disse kan tåle en akutt partikkeleksponering på ca. 1000 mg/l uten dødelighet. Søknaden opplyser også at studier har vist at fisk kan forlate et område ved en partikkelkonsentrasjon på 20 mg/l SS i vannmassene og at en slik konsentrasjon kan hindre næringssøk. Vi mener at det er begrenset sannsynlighet for at ørretyngel i Gunnarsbybekken vil kunne unngå forhøyde konsentrasjoner av suspendert stoff ved å svømme unna. Det er usikkerhet knyttet til beregninger av vannmengder fra prosjektet, og med dette usikkerhet om hvilke konsentrasjoner utslippet vil føre til i bekken og hvor lange perioder det vil være forhøyde konsentrasjoner.

I søknaden oppgis en beregnet konsentrasjon på 68 mg/l i bekken basert på en utslippskonsentrasjon på 100 mg/l. Bane NOR har gjort nye beregninger og har i klage på vedtaket om avslag på utslipp av tunnelvann til Gunnarsbybekken oppgitt at en utslippskonsentrasjon på 100 mg/l gir 33,6 mg/l i bekken ved kulvert under fv 340. En utslippskonsentrasjon på 50 mg/l gir 17,8 mg/l i bekken. Konsentrasjonen vil bli lavere nærmere utløpet til sjø.

Utslipet av anleggsvann vil variere, og faktiske konsentrasjoner av suspendert stoff i bekken vil være avhengig av utslippsmengde og av vannføringen i bekken. Bekken vil være mest sårbar i perioder med lav vannføring, men vi forventer samtidig at dette i stor utstrekning vil være perioder hvor også utslippet av anleggsvann vil være lavt, siden utslipp fra dagsonen i stor utstrekning forventes å være avhengig av nedbør. Sannsynligvis vil også ev. sedimentasjon i fordrøyningsbassenget være større i perioder med lite nedbør og lav vannføring. På denne bakgrunn mener vi at en grenseverdi på 50 mg/l vil innebære en tilstrekkelig beskyttelse for bekken. Det forventes likevel effekter, som f.eks. økt igjenslamming av gyttegrus. Vi mener at dette vil være reversible effekter som kan håndteres med avbøtende tiltak.

Bane NOR opplyser i brev 10.04. 2019 at en grenseverdi på 50 mg/l for suspendert stoff er svært strengt, og krever et robust/omfattende renseanlegg med ulike filtre/sykloner etc. Fylkesmannen mener med hensyn til bekkens høye verdi som sjørretbekk, naturlige sårbarhet grunnet lav vannføring, og den allerede betydelige belastningen med suspendert stoff fra landbruksarealer, at utslipp av suspendert stoff fra anleggsarbeider må holdes lavest mulig.

Vi presiserer at konsentrasjonsgrensen gjelder ved utslippspunkt fra renseanlegg, oppstrøms fordrøyningsbassenget. Vi setter også krav om tiltak for å minimere mengde utslippsvann, og for å motvirke erosjon som følge av økte vannmengder. Å motvirke erosjon langs bekkeløp / kulvert er av betydning ikke bare for å unngå økte mengder suspendert stoff, men også for å unngå økt tilførsel av partikkelbundet fosfor til bekken.

Effekten av fordrøyningsbassenget på sedimentasjon av partikler vil være avhengig av bassengets utforming og skjøtsel. Bassenget må utformes med hensyn til langsiktig funksjon for økologien i Gunnarsbybekken.

Det er søkt om grenseverdi for olje i utslippsvannet på 20 mg/l. Olje inneholder flere giftige stoffer som kan gi skadevirkninger på levende organismer. For utslipp til Gunnarsbybekken mener vi at det er rimelig å sette et strengere krav til olje og setter derfor en konsentrasjonsgrense på 5 mg/l som vilkår i tillatelsen.

Gunnarsbybekken hadde ved vannprøvetakinger 2018 høye nivåer av nitrogen, også i form av ammonium. Det er viktig å ikke slippe vann med høy pH til bekken selv om det ikke er ekstra nitrogen i utslippet. Bane NOR opplyser i søknaden at kalksementpeling medfører risiko for svært høy pH i anleggsvannet. Vi setter omsøkt pH-intervall på 6-8 for utslippsvann som vilkår i tillatelsen.

Utslipp til vann – spillvannsnettet til Rygge kommune

Vi legger til grunn at utslipp av tunneldrivevann til kommunalt nett ikke vil medføre overskridelser av gjeldende tillatelse for MOVAR sitt renseanlegg, og gir tillatelse til utslipp av tunneldrivevann fra Carlbergstunnelen til kommunalt spillvannsnett i Rygge på vilkår at kravene i påslippsavtalen fra MOVAR/Rygge kommune overholdes.

Utslippskontroll og overvåking

Bane NOR vil gjennomføre kontroll av utslipp og overvåking av resipienter. Vi setter vilkår om utslippskontroll for alle parametere som er regulert med grenseverdier i tillatelsen. For anleggsvann der det ikke forventes utslipp av miljømessig betydning av arsen, bly, kadmium, krom, kvikksølv, kobber, sink og PAH mener vi at det er rimelig at det gjennomføres målinger for å sikre at forventningene er riktige. Dette gjelder for eksempel utslipp av tunnelvann hvor det ikke forventes utlekking av tungmetaller fra aktuell berggrunn.

Resipienter for omsøkte utslipp er undersøkt for å dokumentere førtilstanden og må overvåkes for å dokumentere tilstanden under og etter anleggsperioden. Overvåkingen skal dokumentere at tilstanden ikke blir varig forringet som følge av anleggsarbeidene. Resipienter for omsøkte utslipp er Mossesundet, Verlebukta og Gunnarsbybekken.

Det er også behov for overvåking av Molbekken/Molbekktjern i forbindelse med tilbakeføring av anleggsvei gjennom Mosseskogen, hvor Molbekken nå ledes i kulvert under anleggsveien. Det skal ikke være forurensende utslipp til Molbekken/Molbekktjern. Overvåking av Molbekktjern vil utgjøre en fortsettelse av overvåking fra forberedende arbeid.

Søknaden redegjør for at vann fra 6 % av nedbørfeltet til Evjeåa vil bli overført til Gunnarsbybekken i anleggsperioden. Vi har vurdert å sette krav til overvåking av Evjeåa, men har kommet til at reduksjonen av nedbørfeltet ikke gjør det nødvendig å sette vilkår om overvåking. Vi legger her til grunn at det ikke skal være utslipp av anleggsvann til Evjeåa. Vi forventer at Bane NOR vil risikovurdere aktiviteter innenfor nedbørfeltet til Evjeåa med hensyn til dette vassdraget.

Utslipp til luft

Støv

Anleggstrafikk og håndtering av masser medfører spredning av støv til omgivelsene, både langs anleggsveger og lokalt ved anleggsområdet. Bane NOR har beskrevet at støv fra anleggsdriften skal være lavest mulig og at støvdempende tiltak ved behov skal iverksettes umiddelbart. Miljøoppfølgingsplanen lister tiltak som tildekking av midlertidig lagrede masser, tildekking av last, hjulvask, vanning av veier og masser, asfaltering av anleggsveier, vedlikehold og rengjøring av veier etc. Feiebil/spylebil med tilstrekkelig kapasitet skal være tilgjengelig på anlegget.

Tiltaket vil bidra til utslipp av svevestøv og nedfallsstøv. Vi setter derfor krav i tillatelsen til gjennomføring av støvdempende tiltak, og til overvåking av støvutslipp.

Lukt

Det vil kunne forekomme lukt i forbindelse med tiltaket, bl.a. i forbindelse med graving i forurenset grunn. Vi forventer at Bane NOR arbeider bevisst for å minimere luktepisoder og gjennomfør luktrisikovurderinger ved behov.

Støy

Støy i forbindelse med anleggsarbeidene vil kunne oppstå i forbindelse med spunting, boring, sprenging, massehåndtering mm. Områdereguleringen setter grenseverdiene i Klima- og Miljøverndepartementets retningslinje for behandling av støy i arealplanleggingen (T-1442), kapittel 4, med veileder M128, eller senere vedtatte forskrifter/retningslinjer som erstatter disse, som gjeldende for hele anleggsperioden. Vi setter vilkår til støy i tillatelsen basert på kravene i T-1442. Vi setter også vilkår om at Bane NOR utarbeider støyutredning med relevante støysonekart, og at dette skal være oppdatert senest 4 uker i forkant av nye støyende aktiviteter.

Fylkesmannen ser det som viktig at Bane NOR gjennomfører støyovervåking i anleggsperioden i alle områder hvor det er støyfølsom bebyggelse. Vi forventer at Bane NOR bruker erfaringer fra forberedende arbeider som grunnlag for informasjon og varsling til berørte.

Massehåndtering

Prosjektet innebærer uttak av om lag 3 millioner tonn løsmasser og steinmasser. Vi forventer at prosjektet planlegges med mest mulig gjenbruk av masser.

Jord- og steinmasser som ikke er forurenset og som ikke utnyttes innenfor prosjektet vil være næringsavfall. Masser som er næringsavfall skal leveres til gjenvinning eller til et lovlig avfallsanlegg jf § 32 forurensningsloven.

Gjenvinning av masser som kan føre til forurensning eller virke skjemmende krever tillatelse etter forurensningsloven. Håndtering av jord og sprengsteinsmasser kan føre til forurensning gjennom spredning av partikler, og fra sprengstein kan rester fra sprengstoff føre til avrenning av nitrogen og høy pH. Massenenes egenskaper, mengder som håndteres og nærhet til sårbar natur er faktorer som påvirker forurensningsfaren.

Tillatelsen inkluderer ikke bearbeiding av masser for gjenbruk innenfor prosjektet, eksempelvis knusing av stein til egnede fraksjoner.

Annen disponering av masser enn gjenvinning eller levering til et lovlig avfallsanlegg forutsetter at Miljødirektoratet innvilger unntak fra forurensningsloven § 32. Praksis på området er restriktiv.

Bane NOR er ansvarlig for å sikre at masser fra prosjektet leveres til aktører som har de nødvendige tillatelsene fra relevante myndigheter.

Forurenset grunn

Bane NOR skal grave i forurenset grunn i forbindelse med arbeidene. Søknaden inneholder tiltaksplaner for forurenset grunn for tre områder: Moss Sentrum del II, Moss Stasjon del II, og Dilling- Såstad.

Generelt

Tiltaksplanene og risikovurdering for forurenset grunn for Moss Stasjon ligger til grunn for vilkårene i tillatelsen.

Vi har også, tilsvarende som i tillatelse til forberedende arbeider, satt krav om at forurensete masser ikke skal omdisponeres til mindre forurensete områder. Dette gjør vi for å unngå spredning av forurensning fra mer til mindre forurensete arealer.

For polysykliske aromatiske hydrokarboner (PAH-er) hvor det ikke er forskriftsfestede normverdier søker Bane NOR om lempeligere normverdier enn de foreslåtte⁸ normverdiene som brukes i Miljødirektoratets risikoberegningsverktøy. Vi har ikke mottatt tilstrekkelige data og opplysninger som viser at masser med denne konsentrasjonen ikke medfører risiko for helse og miljø. Vi mener at det er rimelig å benytte de foreslåtte normverdiene i beregningsverktøyet med tanke på at massene under normverdiene vil bli disponert fritt som rene masser.

Moss Sentrum del II

Tiltaksområdet har et areal på ca. 52 000 m² i Moss sentrum. Det er registrert forurensning i tilstandsklasse 2-5 iht. TA2553/2009.

Planlagt arealbruk er *sentrumsområder, kontor og forretning*. Tiltaksplanen beskriver at det er behov for supplerende prøvetaking i områder hvor det av forskjellige grunner er lav prøvetetthet.

Området er generelt forurenset av oljekomponenter, PAH-komponenter, samt PCB i to prøver og noe metall. I følge tiltaksplanen er det planlagt å fjerne mesteparten av massene fra området. Det vises i tiltaksplanen til risikovurdering for forurenset grunn, men innsendt risikovurdering omhandler ikke dette området og vi legger den ikke til grunn for vår vurdering av tiltaksplanen for Moss Sentrum. Moss sentrum må derfor følge Miljødirektoratets veileder TA2553/2009. Det er for dette området ingen beregnede stedspesifikke akseptgrenser for hva som kan tillates av forurensning i grunnen.

Moss Stasjon del II

Det er registrert forurensning i tilstandsklasse 2-5 iht. TA2553/2009 ned til dyp på minst 4-5 m. Det er også påvist forurensning over tilstandsklasse 5. Tiltaksområdet har et areal på ca. 60 000 m². Det utgjøres til stor del av fyllmasser, delvis iblandet avfall.

Området er generelt forurenset av oljekomponenter, PAH-komponenter og metaller. I følge tiltaksplanen er det planlagt å fjerne mesteparten av massene fra området grunnet at de ikke er av tilfredsstillende kvalitet (ikke egnet som byggegrunn).

Størstedelen av området skal brukes til arealformål *industri og trafikkarealer*, men det vil også være områder med arealbruk *sentrumsområder, kontor og forretning*.

Bane NOR har sendt inn en risikovurdering for forurenset grunn for området Moss Stasjon (Risikovurdering forurenset grunn 08.04.2019). Målet med risikovurderingen er å undersøke om det er akseptabel risiko å la forurensete masser i tilstandsklasse 4-5 ligge igjen som dypereliggende

⁸ Weideborg, M. og Vik, E.A. (2007): Oppdatering av bakgrunnsdata og forslag til nye normverdier for forurenset grunn. Aquateam rapport 06-039.

masser (>1m) i tiltaksområdet basert på arealbruk og påvirkning på nærliggende områder. Risikovurderingen er basert på arealbruk *sentrumsområder, kontor og forretning*. Tiltaksplanen og risikovurderingen beskriver at det er behov for supplerende prøvetaking i områder hvor det av forskjellige grunner er lav prøvetetthet.

Helserisikovurderingen viser at maksimum konsentrasjon i jordprøvene ($C_{s\ max}$) ikke overskrider beregnet akseptabel konsentrasjon for helse (C_{he}) for samtlige jordprøver. Dette innebærer at masser i tilstandsklasse 4-5 kan aksepteres under 1 m dyp. Risikovurderingen anbefaler likevel at masser ved punkt FS 16 (med benzo(a)pyren og PAH16 i tilstandsklasse 4) som ligger tett på planlagt stasjonsområde, fjernes for å være sikker på at det ikke vil oppstå noen helserisiko ved oppholdstid innendørs.

Risikovurderingen anbefaler at masser tilsvarende tilstandsklasse 4, med tilfredsstillende geotekniske egenskaper, kan legges tilbake i gravegrop hvis de dekkes med minst 1 m rene masser, samt at de dekkes med et tett toppdekke. Masser i tilstandsklasse 5 anbefales levert til godkjent deponi hvis disse blir berørt av gravearbeider og graves opp.

Risikovurderingen opplyser at masser som er klassifisert som farlig avfall ikke ble inkludert i risikovurderingen iht. veilederen TA-2553/2009. Det fremkommer at det finnes masser som er farlig avfall ved noen prøvepunkter, og at massene må fjernes i sin helhet.

Spredningsrisikovurderingen viser at tilførsel av sink til sjøen fra de beregnede konsentrasjonene fra maks jordkonsentrasjon tilsvarer klasse III (moderat) i kystvann. Miljømålet for resipienten er tilstandsklasse II (god). Beregningen er basert på maksimum målt jordkonsentrasjon og et begrenset sjøområde ved Moss Havn (som vist i søknadens notat Vurdering av vannutskifting innerst i Moss Havn). Situasjonen i undersøkte sedimenter i området tilsvarer svært god tilstand for sink (søknadens notat Kartlegging av forurensede sedimenter i Mossesundet og Verlebukta). For andre komponenter enn sink er det ingen beregnede konsentrasjoner i resipient som overstiger tilstandsklasse II (god) i kystvann. Beregningene er basert på maksimale konsentrasjoner i jord og kun en mindre del av massene vil ha slike konsentrasjoner. I tillegg vil deler av de forurensede massene fjernes fra området. Fylkesmannen forventer på denne bakgrunn ikke at spredning av forurensning fra de masser som vil ligge igjen etter tiltaket vil føre til lavere vannkvalitet enn tilsvarende god kjemisk tilstand i resipienten. Vi mener at spredningsrisikoen ved de forurensede massene er akseptabel.

Dilling-Såstad

Aktuell tiltaksplan behandles som en tiltaksplan for planlagt arealbruk jernbanetrasée og veiarealer.

Tiltaksområdet har et areal på ca. 173 000 m², som til stor del utgjøres av jordbruksareal uten forurenset grunn. Det er funnet forurensning med plantevernmidler i noen prøvepunkter. Det er også funnet forurensning ved en plass med bålrester.

Det er påvist DDT og dets nedbrytningsprodukter DDD og DDE i 4 prøvepunkter. I et prøvepunkt er det påvist dieldrin. Dette er svært giftige stoffer med lang nedbrytningstid. For DDT finnes normverdi og helsebaserte tilstandsklasser for forurenset grunn, men dette finnes ikke for dieldrin. Utbredelsen av forurensning i tilstandsklasse 4-5 iht. TA 2553/2009 og utbredelsen av forurensning med plantevernmidler må undersøkes før massene graves opp.

Konsekvenser for naturmiljøet

Naturmangfoldloven § 8 stiller krav om at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger.

I henhold til Miljødirektoratets database <https://kart.naturbase.no/> er det innenfor tiltakets influensområde registrert flere viktige naturtyper både i sjø og på land. Bane NOR har i søknaden inkludert miljøoppfølgingsplan beskrevet viktige naturtyper og tiltak for å unngå eller minimere negative påvirkninger fra anleggsarbeidene. For Værne Kloster landskapsvernområde er det gitt dispensasjon fra verneforskriften i eget vedtak.

Uønskede fremmede arter utgjør en trussel mot norsk natur og økosystemer, og spredning av disse bør forhindres. Fylkesmannen har satt som vilkår for tillatelsen at tiltakshaver iverksetter nødvendige tiltak for å hindre spredning, jf. forskrift om fremmede organismer. Vi viser til § 18 om alminnelige krav til aktsomhet.

Søknaden og Fylkesmannens behandling av den er basert på eksisterende kunnskap om det biologiske mangfoldet i og rundt tiltaksområdet. Fylkesmannen anser at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig til at kravet i naturmangfoldloven § 8 om at beslutningene skal hvile på et best mulig kunnskapsgrunnlag, er oppfylt. Hensynet til føre-var prinsippet i § 9 i naturmangfoldloven vektlegges derfor i mindre grad. Det er også gjort en vurdering ut fra den samlede belastningen som økosystemet vil bli utsatt for etter § 10. Fylkesmannen anser at fastsatte vilkår vil sikre at naturmangfoldet ikke vil forringes i nevneverdig grad.

Fylkesmannen minner om at det er tiltakshaver som skal dekke kostnadene ved å unngå og begrense skade på naturmangfoldet jf. § 11 naturmangfoldloven. Bane NOR er også pliktig å benytte miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder jf. § 12 naturmangfoldloven.

Fylkesmannen mener at prinsippene for offentlig beslutningstaking i naturmangfoldlovens §§ 8 til 12 er oppfylt.

Vurdering etter vannforskriften

Tiltaket berører flere vannforekomster, som beskrevet over under Vurdering av forurensningspotentialet fra virksomheten.

Vannforskriften § 4 sier at *«tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og kjemisk tilstand»*. Fylkesmannen mener at det på bakgrunn av foreliggende kunnskap om resipientene, og med forutsetning at tiltaket gjennomføres som beskrevet i søknaden og i henhold til vilkår i tillatelsen, ikke vil foreligge en vesentlig risiko for forringelse av miljøtilstanden i vannforekomstene.

I henhold til § 12 i vannforskriften kan ny aktivitet eller nye inngrep i en vannforekomst gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i § 4 - § 6 ikke nås eller at tilstanden forringes, dersom dette skyldes; nye endringer i de fysiske egenskapene til en overflatevannforekomst eller endret nivå i en grunnvannsforekomst, eller ny bærekraftig aktivitet som medfører forringelse i miljøtilstanden i en vannforekomst fra svært god tilstand til god tilstand.

Fylkesmannen vurderer at tiltaket som omsøkt med fastsatte vilkår ikke vil medføre en varig forringelse av vannforekomstene. Fylkesmannen er derfor av den oppfatning at vannforskriften § 12 ikke kommer til anvendelse.

Samfunnsmessige hensyn

Østfoldbanen er en viktig jernbanestrekning i Norge. Utbygging av en moderne dobbeltsporet jernbane på strekningen Sandbukta – Moss – Såstad inngår utbyggingen av Østfoldbanen som er en del av Inter City satsningen. Prosjektet vil gi kortere reisetid og mulighet for flere togavganger og vil bidra til å oppnå målene for InterCitysatsningen som er beskrevet i Nasjonal transportplan. Til målene hører blant annet er nullvekst i persontransport med bil. Prosjektet er av stor samfunnsmessig betydning.

Konklusjon

Vi har vurdert søknaden og kommet frem til at samfunnsnyttens virksomheten utgjør overstiger de forurensningsmessige ulempene knyttet til virksomheten. Det forutsettes at virksomheten drives i samsvar med vilkårene som følger av tillatelsen og forurensningsregelverket for øvrig.

For at utslipp fra anleggsvirksomheten ikke skal forringe vannkvaliteten i Mossesundet og Verlebukta, setter Fylkesmannen utslippsgrenser for suspendert stoff og miljøgifter og krav til utslippskontroll med tilhørende utslippsdokumentasjon samt overvåking. For å sikre at Gunnarsbybekken ikke bli varig negativt påvirket av anleggsarbeidene stiller vi strengere krav enn omsøkt til bl.a. konsentrasjon av suspendert stoff i utslippsvann.

Frister

Tabellen nedenfor gir oversikt over frister for gjennomføring av tiltak som tillatelsen krever:

Tiltak	Frist	Henvisning til vilkår
Program for utslippskontroll av utslipp til vann	1 måned før anleggsstart	10.1
Program for overvåking av vannresipienter	1 måned før anleggsstart	10.2
Støyutredning	3 uker før aktuelle aktiviteter starter	12.1

Vedtak om tillatelse

Fylkesmannen gir Bane NOR SF tillatelse etter forurensningsloven til anleggsarbeid i totalentreprise underbygning av nytt dobbelspore Sandbukta – Moss – Såstad, SMS 2A i Moss kommune og Rygge kommune. Tillatelsen er gitt med hjemmel i forurensningsloven § 11. Det er satt vilkår til tillatelsen med hjemmel i § 16.

Fylkesmannen har ved avgjørelsen av om tillatelse skal gis, og ved fastsetting av vilkårene, lagt vekt på de forurensningsmessige ulemper ved tiltaket sammenholdt med de fordeler og ulemper som tiltaket for øvrig vil medføre. Tillatelsen med vilkår følger vedlagt dette brevet.

Det kan foretas endringer i denne tillatelsen i medhold av forurensningsloven § 18. Endringene skal være basert på skriftlig saksbehandling og forsvarlig utredning av saken. En eventuell endringssøknad må derfor foreligge i god tid før endring ønskes gjennomført.

At forurensningen er tillatt utelukker ikke erstatningsansvar for skade og ulempe eller tap forårsaket av forurensningen, jf. forurensningsloven § 56.

Brudd på tillatelsen er straffbart etter forurensningsloven §§ 78 og 79.

Vedtak om gebyr

Vi viser til varsel om gebyr dato 23.08.2018. Vi varslet gebyr for tre tillatelser og hhv. gebyrsats 4 (Mossundet) gebyrsats 3 (Verlebukta) og gebyrsats (3) Gunnarsbybekken, som til sammen utgjorde kr 360 900 (2018). Samme satser for 2019 gir et beløp på kr 426 400. Vi har nå utarbeidet en tillatelse og bruker derfor istedenfor sats 1, dette utgjør kr 328 100.

Fylkesmannen vedtar at forurensningsforskriftens § 19-4 sats 1 kommer til anvendelse i denne saken. Bane NOR skal betale kr 328 100. for Fylkesmannens arbeid med tillatelsen. Hjemmel for vedtaket er forurensningsforskriften § 39-3, jf. § 39-4.

Ressursbruk knyttet til saksbehandlingen er lagt til grunn ved fastsettelse av gebyrsats. Herunder hører gjennomgang av søknaden, møter og korrespondanse med søker, høring av saken samt endelig ferdigstilling av tillatelsen. Innsats fra andre fagpersoner hos Fylkesmannen inngår også. Miljødirektoratet vil ettersende faktura.

Klageadgang

Vedtaket, herunder plasseringen i gebyrklasse, kan påklages til Miljødirektoratet av sakens parter eller andre med rettslig klageinteresse innen 3 uker fra underretning om vedtak er kommet fram, eller fra vedkommende fikk eller burde skaffet seg kjennskap til vedtaket. En eventuell klage skal angi hva det klages over og den eller de endringer som ønskes. Klagen bør begrunnes, og andre opplysninger av betydning for saken bør nevnes. Klagen skal sendes til Fylkesmannen.

En eventuell klage fører ikke automatisk til at gjennomføringen av vedtaket utsettes. Fylkesmannen eller Miljødirektoratet kan etter anmodning eller av eget tiltak beslutte at vedtaket ikke skal gjennomføres før klagefristen er ute eller klagen er avgjort. Avgjørelsen av spørsmålet om gjennomføring kan ikke påklages. Ved klage på valg av gebyrsats skal tilsendt faktura betales til fristen. Miljødirektoratet vil refundere eventuelt overskytende beløp dersom klagen imøtekommes.

Kunngjøring

Vi vil kunngjøre vedtaket i Moss Avis, Dagsavisen Østfold, og på Fylkesmannens nettsted.
Virksomheten skal betale kostnaden for kunngjøring i aviser, jf. forurensningsforskriften § 36-17.

Med hilsen

Hilde Sundt Skålevåg (e.f.)
seksjonssjef

Martina Vestgård
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

1 Tillatelse med vilkår

Kopi til:

Forum for natur og friluftsliv Østfold
Moss og Omegn Jeger- og Fiskerforening
Norges vassdrags- og energidirektorat
Landskapsvernets venner Rygge
MOSS KOMMUNE
Sverre Been m.fl. grunneier, naboer og oppsittere langs
Gunnarsbybekken
Torodd Hauger
NJFF Østfold
Østfold fylkeskommune
Norges miljøvernforbund
Rygge kommune
Kystverket Sørøst
Moss og Omegn Tenkepark

Postboks 175 1501 MOSS